

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Kommunlednings- kontoret

SAMORDNARE BROTTSFÖREBYGGANDE
RÅDET I MOTALA (BRÅMO)

Lena Henricson

TELEFON direkt
0141-22 51 55

MOBIL
070-546 17 20

TELEFAX direkt
0141-577 14

E-POST
lena.henricson@motala.se

2005-07-11

Brottsförebyggande rådet, BRÅ
Box 386
111 93 STOCKHOLM

Slutrapport angående beviljat ekonomiskt stöd till projektet Tryggare kan ingen vara – i Centrum.

Inledning

Brottsförebyggande rådet har beviljat Motala kommun ekonomiskt stöd till ett flerårigt och omfattande brottsförebyggande och trygghetskapande arbete i centrumkärnan vid sammanlagt tre tillfällen. Första gången, den 2 november 2000, erhöll kommunen 110.000 kr avseende en större kriminalitets- och trygghetsstudie som skulle utgöra grunden för projektet. En redogörelse för den första etappen, dnr B33-0481, har lämnats i en rapport till BRÅ under 2002. Delrapport för etapp två skickades till Brå i juli 2005 (dnr B33-0196/2002 och B33-0488/2002). Den nedan följande redogörelsen, tillsammans med C-uppsatsen ”Upplevelsen av trygghet relaterad till rädsla för brott” författad av Jonas Karlsson och Josefins Valfridsoon, Institutionen för Hälsa och Samhälle vid Linköpings universitet (*bilaga 1*), är projektets slutrapport.

Bakgrund

Förändrings- och förnyelsearbete i stadskärnan är inget nytt. Det är ett ständigt pågående arbete under kommunstyrelse, plan- och miljönämnd och teknisk nämnd, med verkställighet i kommunens stadsbyggnadsenhet och tekniska kontoret. Med centrumprojektet infördes, på ett tydligare sätt än tidigare, trygghetsaspekten i utvecklingsarbetet. Hur man genom att tänka och agera ”brottspreventivt” kan påverka såväl brottsligheten som upplevelsen av trygghet.

Satsningen på att göra Motala centrum mer attraktivt, funktionellt och tryggare har engagerat samtliga kommunala verksamheter - stadsbyggnadsenheten, tekniska kontoret, skolan och socialtjänsten samt kommunledningskontoret och har inneburit en bred samverkan inom samtliga av nedanstående områden med polisen, näringsidkare i centrum, föreningar av olika slag, kulturarbetare m fl.

Kartläggning

Projektet inleddes hösten 2002 med en kriminalitets- och trygghetsstudie i Motala Centrum. I studien ingick en enkät till samtliga cirka 620 invånare i åldern 18 år och äldre, en sammanställning av polisanmäld brottslighet och en övergripande analys och beskrivning av problembilden. I undersökningen ingick även intervjuer med

nyckelpersoner som t ex affärsinnehavare, brevbärare, taxichaufförer etc. Studien i sin helhet redovisades i samband med den första delrapporten i detta projekt.

Med den genomförda trygghetsmätningen som grund utarbetades en handlingsplan för trygghetsskapande åtgärder i centrum och projektet gick in i en ny fas. Handlingsplanen sammanfattade vad vi ville uppnå inom sammanlagt sex områden.

Genomförande

Ansvarsfull alkoholservice

Utbildning av serveringspersonal i Motala centrum blev ett "projekt i projektet".

Utbildningarna kostnadsberäknades till 342 tkr, varav länsstyrelsen beviljade hälften i statliga utvecklingsmedel. Utbildningen syftade till minskat våld, minskad skadegörelse, färre stölder och ökad trygghet för alla som vistas i centrum. Har genomförts vid fyra tillfällen och har bland annat resulterat i bildandet av Motala Krögarförening.

Förbättrad miljö i stadsparken

En ombyggnad av belysning och gångstråk hade inletts i stadsparken när projektet startade. Under projektåren har stadsparken genomgått stora förändringar. Ny och bättre belysning, borttagning av buskage, och i viss mån träd, har gjort att stadsparken idag upplevs mera öppen och integrerad med staden i dess helhet, med centrumkärnan och med hamnen.

Genom att öppna upp mot omgivningarna ökar antalet personer som väljer stråken genom parken.

Ett större rådslag med många inbjudna intressenter och nyckelpersoner har ägt rum kring frågan hur vi ska stimulera till fler aktiviteter i stadsparken (*bilaga 2*). Idag finns en boulebana som vintertid spolas till skridskobana för de yngsta och en upprustad lekplats.

Vid mötet, som samlade 34 deltagare, framfördes en mängd förslag - badplats, återuppförande av ett badhus som en gång fanns i området, en stationär eller mobil scen i parken - ev placerad i vattnet, servering ets, etc. Processen kring hur man genom fler aktiviteter ökar attraktiviteten, minskar brottligheten och skapar större trygghet i Stadsparken fortsätter.

Attraktiva mötesplatser för ungdomar

Även ungdomar i åldern 15-17 år vill vara i centrum på platser som de själva finner attraktiva. De saknar dock mötesplatser i det utbud av restauranger och krogar som finns eftersom det finns en åldersgräns i förhållande till den alkoholutskänkning som förekommer. Det alkohol- och drogförebyggande arbetet, som är en del av Bråmo, har i Motala inriktats mot drogfria arrangemang för ungdomar i tonåren. Det började med större arrangemang kring de så kallade "riskhelgerna" men har fortsatt med bland annat musikcaféer vid vanliga helger. En del av arrangemangen är förlagda till centrum – den 1 september anordnades för första gången gatufesten "Gilla Läget" i centrala Motala. En del av Kungsgatan spärrades av för en mängd olika aktiviteter, servering, scenframträdanden och disco i stadens störst gång- och cykeltunnel.

De här nämnda arrangemangen sker i kommunal regi men involverar många olika parter i det stora brottsförebyggande nätverk som har byggts upp i Motala under en 10-årsperiod. Ett nära samarbete med skolorna och en hög grad av ungdomsmedverkan är den främsta framgångsfaktorn. Det förekommer även disco i privat regi för ungdomar som ej uppnått 18 års ålder och en dialog med de näringsidkare som står som arrangörer, i syfte att det ska vara drogfritt och problemfritt i övrigt.

Ett övergripande syfte med dessa arrangemang är att skjuta upp ungdomars ev "alkoholdebut" så långt som möjligt för att på så sätt minimera riskerna för alkoholberoende och missbruk. Hur vi lyckas på det här området kommer att följas upp i reelbundna drogvaneundersökningar i år 9. Den första genomförs i oktober-november 2006.

Tryggare miljöer i gång- och cykeltunnlar

I Motala centrum finns sammanlagt fem tunnlar under riksväg 50. En av dessa, den så kallade Medevitullen, utpekades i kartläggningen 2002 som stadens otryggaste plats. Det stod tidigt klart att projektet måste omfatta tunnarna, men handlingsutrymmet har begränsats av att det är Vägverket som äger tunnarna. Först under våren innevarande år kunde planerna realiseras genom en överenskommelse med Vägverket om medfinansiering.

”Tunnelprojektet” finns beskrivet i en skrivelse i samband med nominering till ECPA.

Bilaga 3.

De återstående tre tunnarna kommer att åtgärdas i samband med planering för ett nytt resecentrum i Motala.

Utökat stöd för missbrukare

En liten grupp missbrukare uppehåller sig dagtid i centrum – i Baltzarhuset, kring PK-torget och på torget vid Baltzarstatyn. De är skrämiga, ”skrämmande”, och kan helt ogenerat gå in i omgivande butiker och ta bröd och andra matvaror utan att betala. Personer i denna grupp finns i Rias verksamhet och är också aktuella för kommunens bostadssociala insatser. Flera har också varit föremål för försök till rehabilitering genom Motala Återvinning. Mera sällan finns de hos Länken då de har krav på nykterhet. En arbetsgrupp bestående av representanter för kommunens bostadssociala enhet och öppenvårdsmottagning, polisen, Ria och Länken har träffats vid flera tillfällen för att diskutera problemet samt under projektiden även inbjudit missbrukarna att ge sin syn på problemet och hur det kan lösas.

Under projektiden har det skett vissa förändringar när det gäller stödet till missbrukare: Ria har flyttat sin verksamhet från centrala stan till en fastighet utanför själva stadskärnan. Ria har öppet mellan kl 09.00-13.00. Där erbjuds frukost, fika, lunch, möjligheter att sköta hygien (duscha), tvätta kläder och en del fritidssysselsättning. Ria har strängare regler nu än tidigare när det gäller möjligheten att komma in med alkohol ”på fickan”.

Besöksfrekvensen kan ha påverkats något av detta, annars varierar antalet besökare med väderet - många föredrar att vara i centrum när det är fint väder.

Socialtjänsten har tillsatt en boendesamordnare och har under senare år byggt ut det bostadssociala stödet i en boendetrappa där lägsta steget är ett akutboende tillgängligt mellan 20.45 och 08.15, dvs i princip endast nattetid. Nästa steg är stödboende med personal. Klarar man det, finns möjlighet till eget boende i lägenhet med bistånd, beviljat i form av bostadssociala gruppen. Lägenheterna upplåtes med 24-timmars-kontrakt vilket innebär att man snabbt kan förlora rätten till boendet om man inte sköter sig. Går det bra, däremot, kan man få en övergångslägenhet och därefter en egen lägenhet med kontrakt.

Tyvärr har inte det utökade bostadssociala stödet eller Rias förändrade placering och verksamhet inneburit någon större förändring när det gäller det ursprungliga problemet. De missbrukare som finns i centrum klarar inte kraven när det gäller boendet och kommer aldrig längre än till akutboendet, vilket betyder att de inte har någonstans att ta vägen på dagtid. Det är i regel missbrukare med dubbeldiagnostik, vilket innebär att de utöver sitt missbruk även har en psykiatrisk problematik. Det finns tankar på att skapa ett akutboende i tre steg för denna grupp, men det är en resursfråga och oklart när ett sådant stöd kan ta form.

Färre cykelstölder

Vissa förändringar har skett när det gäller cykelparkeringarnas placering i centrum men inga specifika åtgärder har vidtagits för att förbättra möjligheterna att låsa fast cyklarna. Trots detta har antalet cykelstölder minskat med 37 % totalt i kommunen mellan åren 2001 och 2005. Stöldbrotten i centrum (då ingår även inbrott i bil, källare m m) har minskat under samma tid från 476 till 319, dvs 33 %.

Uppföljning ¹

En förnyad trygghetsmätning har gjorts under våren 2006. Den har sedan analyserats och sammanställts i en C-uppsats – ”Upplevelsen av trygghet relaterad till rädsla för brott” - författad av Jonas Karlsson och Josefin Valfridsson vid Institutionen för Hälsa och Samhälle vid Linköpings universitet. Uppsatsen omfattar en sammanställning och bearbetning av 2006 års enkät och en jämförelse med trygghetsmätningen som gjordes 2002.

När uppsatsen skrevs hade tunnelprojektet precis startat, varför upplevelsen av de förändringar och åtgärder som gjorts för att öka tryggheten i bland annat det stora tunnelkomplexet ”Medevitullen”, ej går att utläsa av uppsatsen. Utan åtgärder upplevdes tunneln fortsatt som den otryggaste platsen i Motala centrum.

Brottsstatistiken från 2005 och 2001 visar på färre anmälda brott i Motala centrum, främst gäller detta stöldbrotten, i någon mån skadegörelsebrotten. Minskningen totalt motsvarar ca 18 %. I C-uppsatsen redovisas det totala antalet våldsbrott, vilka visar sig ha ökat under perioden. Antalet anmälda fall av misshandel inomhus och utomhus har ökat under projekttiden men den krogrelaterade misshandelns andel av totalt antal polisanmälda misshandelsbrott har minskat. Satsningen på utbildning i ansvarsfull alkoholserving och ökad polisiär närvaro under de mest brottsfrekventa tiderna har sannolikt påverkat denna utveckling.

I den nya kriminalitets- och trygghetsstudien uppgav 14 procent att de under de senaste tolv månaderna utsatts för brott. Samma siffra för år 2001 var 23 procent. Dock är det en större andel män som år 2006 ansåg att brottsligheten i Motala var ett stort problem jämfört med år 2001. En mindre andel män ansåg år 2006 än år 2001 att problemet var litet. Det var även en något mindre andel manliga respondenter som år 2006 angav att de inte upplevde brottslighet som något problem jämfört med år 2001. Överlag angav en större andel kvinnor än män brottslighet som ett stort problem.

År 2006 svarade en mindre andel män att de kände sig trygga om de gick ut ensamma sent en kväll jämför med år 2001. Lika stor andel kände sig otrygga år 2006 som 2001. Av kvinnorna svarade en mindre andel år 2006 att de kände sig trygga jämfört med år 2001. Andelen kvinnor som år 2006 svarade att de kände sig otrygga var större än år 2001. Betydligt fler män än kvinnor uppgav att de kände sig trygga vilket kan förklaras med ett resonemang om att män ser dilemmat med förekomsten av brottslighet men känner sig inte personligt utsatta.

De påvisade skillnaderna i huruvid man känner sig trygg om man går ut ensam sent en kväll och hur stort problem brottsligheten upplevs som, talar för att den subjektiva otryggheten har ökat sedan år 2001. Eftersom den anmälda brottsligheten har minskat kan det konstateras att avståndet mellan trygghetsupplevelsen och anmäld brottslighet har ökat. Detta tyder på att faktorer i omgivningen som inte är brottsrelaterade måste bidra till förändringen av upplevd trygghet. Detta visas också i studien då fler upplever ordningsstörningar i centrum som ett stort problem år 2006 än 2001.

Motala kommun har arbetat för att minska brottsligheten och öka tryggheten vilket kan ha bidragit till att den anmälda brottsligheten har minskat. Trots detta visar det sig i den nya trygghetsmätningen att graden av upplevd trygghet minskat. Denna minskning kan bero på att kommunen, genom att lyfta fram problemen med brottslighet och otrygghet, bidragit till att befolkningen upplever sitt samhälle som otryggt. Upplevelsen förstärks av dagstidningarnas rapportering om brott som begåtts. Förhoppningen är att effekterna av låg

¹ Upplevelsen av trygghet relaterad till rädsla för brott; C-uppsats Vt 2006, Jonas Karlsson och Josefin Valfridsson, Institutionen för Hälsa och Samhälle, Linköpings Universitet

brottslighet finns kvar medan den upplevda tryggheten minskar efter en längre tids arbete med dessa frågor och en integration i ordinarie verksamhet.

Förväntade resultat fastställdes i projektets inledningsskede till mindre ordningsstörningar, mindre skador och skadegörelse, mindre/inga våldsbrott. Bieffekter av projektet förväntades bli ökad delaktighet och integration.

Det är svårt att avgöra om projektet medfört ökad integration. De upprepade undersökningarna har däremot gett många motlabor i centrum möjlighet att uttrycka sin uppfattning i fråga om utsatthet för brott och upplevelse av trygghet. Möjligheterna till delaktighet har också varit stora inom så gott som samtliga av de områden som handlingsplanen omfattat, tydligast i arbetet för en ansvarsfull alkoholservice och tryggare gång- och cykeltunnlar.

Slutredovisning beträffande erhållet ekonomisk stöd

Brå har beviljat Motala kommun ekonomiskt stöd om totalt 320.000 kr, fördelat på tre etapper – 110.000 för etapp ett, 135.000 för etapp två och 75.000 för etapp tre. Hur pengarna har använts för etapp ett och två framgår av tidigare avlämnade delrapporter. I ett beslut om förlängning, B3.3-0196/2002, godkände Brå att återstoden av beviljade medel för etapp två, 26.369, fick disponeras under 2006 för trygghetsskapande åtgärder i kommunens största gångtunnel i centrum. Tunnelprojektet kostnadsberäknades till totalt 923.032 och finansierades i huvudsak av Motala kommun och Vägverket .

Kostnaden för utvärderingen i etapp tre har blivit lägre än beräknat då den genomförts som en C-uppsats av studenter vid folkhälsovetenskapliga programmet vid Linköpings universitet. Josefin Valfridsson och Jonas Karlsson hade sin praktik förlagd till kommunledningskontoret under hösten 2005 och blev då intresserade av uppdraget. Malm Kommunikation AB har anlåtats för utformning av enkätformulär, följebrev, påminnelsebrev och tackbrev, utskick, insamling, i förekommande fall utskick av upp till två påminnelsebrev, tackbrev, inscanning av svaren samt renskrivning av skriftliga kommentarer från dem som besvarat enkäterna till en kostnad av 34.520. Därmed återstår 41.480 kronor.

Centrumprojektet är nu formellt avslutat men slutsatsen måste bli att mycket återstår att göra för att ytterligare minska brottsligheten och öka tryggheten i centrummiljön. Främst gäller detta misshandeln som vi ser ökar i centrum. Det finns propåer om kameraövervakning vid en s k "spot" på Kungsgatan och åtgärder när det gäller trafiken i centrum kvällar och nätter. Ytterligare utbildningar kommer också att genomföras för en ansvarsfull alkoholservice vilket vi vet påverkar berusningsnivån, risken för friktion och konfrontation och därmed våldet. Utbildningarna är kostnadsberäknade till ca 25.000 per tillfälle och 30 deltagare.

Motala kommun framställer om att få disponera återstående medel för de fortsatta åtgärder i form av bland annat ansvarsfull alkoholservice, som är planerade för minskad brottslighet och ökad trygghet i Motala centrum.

Jan Holmberg
Utvecklingschef

Lena Henricson
Samordnare

Bilaga: Upplevelsen av trygghet relaterad till rädsla för brott; Jonas Karlsson och Josefin Valfridsson, Institutionen för Hälsa och Samhälle, Linköpings universitet.

Anmälan ECPA 2006

Minnesanteckningar från möte om stadsparken på Motala Turistbyrå den
2005-12-06